

Jasná budúcnosť z knihy Daniel

Pýcha predchádza pád – pokorenie veľkého svetovládcu

Daniel 4. kapitola

Kráľovo svedectvo

Viac ako tridsať rokov pôsobil Boh na Nebúkadnecarovu myseľ. Spôsobil sled okolností, ktoré ho viedli k zmene života. Daniel 4. kapitola je kapitolou Nebúkadnecarovho obrátenia. Je to svedectvo toho, čo Boh urobil v jeho živote. Príbeh 4. kap. začína na konci 3. kapitoly: *Kráľ Nebúkadnecar všetkým ľuďom, národom a národnostiam, bývajúcim na celej zemi: Nech sa rozhojní váš pokoj! Rozhodol som sa zverejniť znamenia a divy, ktoré mi urobil najvyšší Boh. Aké veľké sú Jeho znamenia, aké mocné sú Jeho divy! Jeho kráľovstvo je večné kráľovstvo a Jeho vláda z pokolenia na pokolenie. (Dan 3,31-33)*

Do príbehu vstupuje Nebúkadnecar po prvýkrát s dobrou náladou. Až doposiaľ začiatok každej kapitoly sprevádzala predstava mrzutého a hrozivého kráľa. V 1. kapitole *„prišiel Nebúkadnecar, babylonský kráľ, k Jeruzalemu a obľahol ho“* (1,1). V 2. kapitole kráľ hrozí tým, že všetci mudrci, veštcia a Chaldejci budú *„rozsekaní na kusy“* a ich domy *„obrátene na hnojisko“* (2,5). V 3. kapitole nariaďuje všetkým občanom, aby sa klaňali a uctievali sochu, pretože ak neuposlúchnu, budú uvrhnutí *„doprostred ohnivej, rozpálenej pece“* (v. 1–6). Ten istý kráľ, ktorý predtým terorizoval davu (3,29), ich teraz zdraví veľkodušným pozdravom pokoja: *„Nech sa vám rozmnoží váš pokoj!“* (3,31). Po prvýkrát sa spomína *„Najvyšší Boh“* (3,32). Predtým sa Nebúkadnecar obracal na Boha len prostredníctvom Daniela alebo nepriamo. Po prvýkrát pochopil, že „Danielov“ Boh môže byť aj jeho osobným Bohom. Slová *„znamenia a divy, ktoré učinil pri mne Najvyšší Boh“*, dokazujú, že sa tak stalo (3,32). Keď sa objavil Nebúkadnecar v predchádzajúcich kapitolách, vždy len vydával nariadenia. Teraz, po prvýkrát, jeho slová neprikazujú. Jeho reč plynie ako jednoduché svedectvo, šťastné a spontánne.

Aramejský výraz, ktorý ho uvádza, svedčí o príjemnom naladení: *„Páčilo sa mi...“*. Nebúkadnecar nevykonáva túto úlohu ako svoju nevyhnutnú povinnosť alebo ako skúšku pre ostatných, ale ako skutok, ktorý mu prináša radosť.

Nebúkadnecar vzdoroval pôsobeniu Ducha Svätého viac ako 30 rokov, hoci poznal Danielovu skúsenosť, hoci videl, že jedine Boh môže zjavovať budúcnosť. Potom, keď sa presvedčil, aký je Boh, povedal: *„Nech sa vám rozmnoží váš pokoj!“* To sa skôr podobá začiatku nejakého Pavlovho listu, než začiatok reči pohanského kráľa. Porovnajme zmienenu vetu s tým, čo napísal apoštol Pavel v novo zmluvných listoch Galaťanom, Efežanom a Filipanom: *„Milosť vám a pokoj od Boha Otca a od nášho Pána Ježiša Krista.“* (Gal 1,3; Ef 1,2; Fil 1,2) Pavel a Nebúkadnecar sa do veľkej miery podobajú. Obidvaja boli vzdelaní a zapálení pre svoje plány. Obidvaja prenasledovali Boží ľud, obrátili sa v dôsledku nadprirodzených udalostí. Boh dlho pôsobil na ich svedomie, dávno predtým, ako sa poddali pôsobeniu Ducha Svätého.

Ďalší sen

Nebúkadnecarov pokoj je už od začiatku zvláštny. Je zjavné, že sen ním otriasol. Nebúkadnecar je pripodobnený prekvitajúcemu košatému stromu. Pohľad na takýto strom neveští nijaké nešťastie, a preto je tento sen, ktorý nik nedokáže

protiklad vo vzťahu k začiatku rozprávania. Zatiaľ čo výraz *„ja, Nebúkadnecar“* zo začiatku kapitoly sa orientuje na zem (v. 1), obidve spojenia *„ja, Nebúkadnecar“* v jej poslednej časti sa zameriavajú na nebo. Vládca Babylona sa už nesústreďuje na seba, ale na Boha. Začiatok a koniec modlitby sa teda navzájom prelínajú, vyjadrujú rovnakú myšlienku Boha a vzájomne sa dopĺňajú. K Božej láske ako k zdroju inšpirácie a jeho prvej chvály (v. 1), k láske, ktorá tvorí a buduje, Nebúkadnecar teraz pridáva aj Božiu spravodlivosť, ktorá ponizuje. Kráľ, zahrnutý nesmiernym bohatstvom, by teraz mohol zabudnúť a znova spyšniť ako v minulosti. On však uznáva, že Boh urobil dobre, keď ho ponížil. Jeho *„diela sú pravdou a jeho cesty súdom“* a *„môže ponížiť“* (v. 34). Opäť získaná sláva Nebúkadnecara neomamuje. Kráľ si uvedomuje, že nič nezískal natrvalo. Aj keď ešte môže padnúť, svoju drzú sebaistotu už stratil. Až teraz, na ceste pokory a pokánia, sa panovník skutočne obrátil.

Zmenený kráľ

Trvalo 35 rokov, kým sa podarilo Bohu získať Nebúkadnecara. Zjavil sa mu v druhej a tretej kapitole, ale tiež v tom, čo je opisované v štvrtej kapitole. Nakoniec, keď sa mu vrátil rozum, vyhlásil: *„Pane, počínal som si trúfalo, búril som sa proti tebe príliš dlho. Pane, môžem ti odovzdať svoj život?“* Nebúkadnecar odovzdal svoj život Bohu – úplne sa obrátil.

Boh je tpežlivý. Nikdy sa nevzdáva, nikdy nás nehádže cez palubu. V druhej kapitole je Pán predstavený ako ten, ktorý pozná budúcnosť, ako pravý prorok. V tretej kapitole sa nám predstavuje ako mocný Záchranca a Spasiteľ. V tejto kapitole vystupuje ako Kráľ planéty Zem, ako jediný skutočný vládca. Ak Nebúkadnecar, ten pohanský kráľ, ktorý bol vychovaný v pohanskom dome, ktorý vydal dekrét smrti a skláňal sa pred modlami, ktorý sa opíjal vínom a dopúšťal sa nemorálností, sa mohol obrátiť, potom to je možné aj v mojom a vašom prípade. Žiadny prípad nie je beznádejný. Satan si veľmi často praje, aby sme si mysleli, že náš prípad je už neriešiteľný, že nie je možné, aby sme sa zmenili, aby sme boli zachránení. Ak Boh pracoval s pohanským kráľom 35 rokov a ak sa mu podarilo zasiahnuť jeho srdce, som presvedčený, že to môže urobiť aj pre mňa a pre vás. Dnes večer, skôr ako pôjdete spať, pokľaknite a modlite sa: *„Bože, ďakujem ti, že si to so mnou nevzdal. Prosím ťa, chcem, aby si ma zmenil.“* Existuje len jediný prameň bezpečia, istoty a skutočného pokoja v živote: Boh, ktorý zmenil Nebúkadnecarov život vás vyzýva, aby ste na neho s vierou pozreli a zverili mu svoj život. Dovoľte mu, aby mohol urobiť pre vás to, čo urobil pre Nebúkadnecara.

Otázky:

1. Čo hovorí táto kapitola o Bohu, jeho charaktere a jeho záujme o ľudstvo?
2. Čo hovorí táto kapitola o dobe konca a vývoji dejín pred koncom?
3. Čo hovorí táto kapitola o úspešnom kresťanskom živote? Ako môže pomôcť ľudom riešiť ich životné problémy?

svojej zverskosti, má možnosť byť zachránený. Stačí, aby Nebúkadnecar „*pozdvihol svoje oči k nebesiam*“. Stáva sa zvierat'om, pretože sa pokladá za boha, a na všetko pozerá zvrchu. Keď si priznáva svoju biedu a poníži sa, znova sa stáva človekom. Len keď človek vyjde zo seba samého, môže mať jeho život zmysel a môže byť spasený. Aby sme boli spasení, musíme pozdvihnúť oči k nebu. Nebúkadnecar odhaľuje túto pravdu až do hĺbky svojej duše. Rozum sa mu vracia spolu s vierou. Náš príbeh vychádza z tradičnej línie biblického myslenia: „*Blázon si hovorí: Boha niet!*“ (Ž 53,2; Ž 14,1). Podľa Daniela rozum a viera sú zlučiteľné. Viera povstáva z rozumu, ba môžeme povedať, že je znakom rozumu.

Nebúkadnecarova skúsenosť obsahuje aj poučenie všeobecného rozmeru. V kráľovom uzdravení sú náznaky veľkého zázraku vzkriesenia. Naznačujú tu už prvé slová posledného odseku: „*Ku koncu tých dní*“. Ten istý výraz nachádzame aj v spojitosti s Danielovým vzkriesením (Dan 12,13). Nebúkadnecarovo uzdravenie oznamuje vzkriesenie „*na konci dní*“. Babylonský kráľ sa prebúdzá zo svojho stavu nevedomia a môže znova hovoriť. Až do tejto chvíle sa kráľ spomínal v 3. osobe jednotného čísla. Keď nadobúda svoje zmysly, znova používa 1. osobu a jeho slová prejdú do modlitby. Je to štvrtá modlitba knihy Daniel. Vzkriesený Nebúkadnecar, ešte pokrytý prachom, s očami upriamenými k nebu, prenáša svoje myšlienky striedavo z neba na zem a zo zeme do neba. Prvý pohľad, prvé myšlienky nadobudnutého vedomia sa orientujú na nebo a týkajú sa samotného Boha. Všetko sa začína len vtedy, ak dôjde k uznaniu Božej večnosti, večnosti jeho existencie, panstva a kral'ovania. Vzkriesený prešiel zo smrti do života. Tento náhly prechod z ničoty do stavu bytia ho zaplavuje vedomím Božej nekonečnosti. Jeho modlitba a uctievanie sú celé sústredené na Boha. Nebúkadnecar vyjadruje svoju vďaku (dobrorečil Bohu), úžas (chválil Boha) a obdiv (oslavoval Boha). Sotva precitol, vidí už len Boha. Pred ním si zrazu uvedomuje, že mu vďačí za všetko a bez neho nie je ničím. Je to prvé poučenie, ktorého sa mu dostáva po tom, čo sa mu vrátil rozum. Obyvatelia zeme nie sú považovaní za „*nič*“, ako to vyjadril kráľ (v. 32). Pôvodný text tu používa dva výrazy – chšb s významom „ohodnotiť, počítat“ a výraz la s významom „nič“ alebo predpony „ne“ vyjadrujúcej zápor. Podľa toho, čo Boh pre ľudí urobil, nie sú obyvatelia zeme považovaní za nič. Spása je možná len cez zázrak stvorenia.

Nebúkadnecarova skúsenosť sa podobá zázraku stvorenia. Výsledok kráľovej skúsenosti je pozitívny. Nebúkadnecar sa nevracia iba k tomu čo mal, ale je ešte väčší ako predtým a vyjadruje to slovami: „*...bola mi pridaná ešte väčšia sláva*“. V tomto zmysle je kráľova skúsenosť náznakom zázraku vzkriesenia. Prebudený zo smrti vystupuje z prachu neporovnateľne bohatší a slávnejší ako predtým (pozri 1 Kor 15,35–50). Na tomto vrchole slávy Nebúkadnecar vyslovuje posledné slová svojej modlitby a zároveň svojho rozprávania. Sú to vlastne jeho posledné slová v knihe Daniel. Modlitba sa končí tak, ako sa začala. V tomto vzývaní Boha sa znova objavuje číslo 3. Aj tu sú opísané tri pohnutia duše voči Bohu, „*chválim, vyvyšujem a oslavujem*“ (v. 34), po ktorých nasledujú tri opisy Boha. Aj tu sa prejav začína slovami „*ja, Nebúkadnecar*“. Nachádzame tu aj

vysvetliť, taký záhadný. Všetky kategórie vedcov sa pokúšali vylúštiť ho. Egypťskí mágovia a špecialisti na vykladanie snov, akkádski kňazi a exorcisti, chaldejskí astrológovia a majstri v predpovedaní budúcnosti, a nakoniec, vykladači tajomstiev bohov. Nikto však neuspel (4,4). Až ako posledného (v. 5) priviedli Daniela. Text akoby naznačoval, že Daniel nebol vôbec predvolaný. Zatiaľ čo sú všetci mudrci oficiálne pozvaní ku kráľovi, Daniel, zdá sa, prichádza sám od seba. Boh musí znova zasiahnuť. Nebúkadnecar je donútený počúvať Daniela. Je to jeho posledná možnosť ako rozlúštiť tajomstvo sna. To pripomína udalosť z 2. kapitoly. Aj tu kráľ uniká pred pravdou, pretože mu nezapadá do jeho plánov. Aj tu sa mu núka pravda naliehavá a znepokojujúca, čo je znakom jej objektívnej povahy a božského pôvodu. Nebúkadnecar sa však – podobne ako predtým – nechce vystaviť neúspechu a poníženiu, nechce stratiť svoju dôstojnosť. Zatiaľ, čo naoko uznáva nadradenosť Daniela, v ktorom je „*duch svätých bohov*“, doladuje svoje uznanie malou vsuvkou: *Daniel, ktorý mal meno Béltšaccar podľa mena môjho boha* (v. 5). Danielovu moc nakoniec prisúdil svojmu bohu. Nebúkadnecarova pýcha sa prejavuje aj v jeho vyznaní. Kráľ takto kladie seba samého nad Božie zjavenie. Na pozadí kráľovej pýchy a slávy dostáva tento sen zvláštny význam, ktorý je prípravou na jeho výklad. Samotné vyrozprávanie sna, ako aj jeho výklad, sa rozvíjajú v dvoch paralelných líniách, tak ako ich vidí kráľ zo svojho pohľadu. Prvá línia je pozitívna a poukazuje na strom v plnej zrelosti. Druhá línia je negatívna a hovorí o páde stromu.

Košatý strom

Obraz stromu nebol Nebúkadnecarovi cudzí. Bol súčasťou jeho sveta symboliky. V tejto súvislosti hovorí Herodotos o prípade Nebúkadnecarovho švagra Astyaga, ktorému sa tiež snívalo o strome, ktorý symbolizoval vládu jeho vnuka Cýra nad časťou zeme (Herodotos I,108). Aj sám Nebúkadnecar v jednom nápise prirovnáva Babylon k veľkému stromu, ktorý robil tónu národom. Bol teda schopný pochopiť symboliku stromu. Navyše, paralela medzi stromom a videním o soche z 2. kapitoly bola celkom postačujúca na jeho objasnenie. Tak ako Nebúkadnecar v 2. kapitole (v. 38), aj strom poskytuje celkovú ochranu opísanú rovnakými výrazmi. „*Pod ním mala tónu poľná zver, a na jeho konároch bývali nebeskí vtáci, a z neho sa krmilo každé telo*“ (v. 9.18). Tak ako hlava sochy (2,37), aj nadradené postavenie stromu je uznávané po celej zemi (v. 8. 9). Strom stotožnený s hlavou sochy teda predstavuje kráľa Nebúkadnecara. Obraz stromu odhaľuje aj kráľovu domýšľavosť. Nebúkadnecar je totiž pripodobnený k Adamovi pre jeho poverenie vládnúť nad svetom (1 Moj 1,28), a k stromu života (alebo poznania dobra a zla) pre jeho postavenie uprostred raja (zeme) (1 Moj 2,9; 3,3).

Strom z Nebúkadnecarovho sna nie je obyčajný strom. Siahá až do neba a zo všetkého má vyniknúť jeho nadradenosť (v. 8.17). Za týmto bezmedzným vychvaľovaním môžeme v texte rozpoznať určité varovanie. Takéto neprimerané prirovnanie totiž odhaľuje Nebúkadnecarovu pýchu. Prorok Ezechiel používa rovnakú metaforu na označenie asýrskej pýchy (Ez 31,3–9). Tento text má so 4.

kapitolou knihy Daniel celý rad spoločných prvkov. Aj tu strom ukrýva nebeských vtákov a rôzne poľné zvieratá (v. 6), aj tu je strom zasadený doprostred záhrady (v. 9) a prevyšuje všetky ostatné stromy (v. 2.5). Danielov text určite reaguje na túto časť z knihy Ezechiel. Pýcha je tu teda priamo vyjadrená výškou stromu. „*Preto takto vraví Hospodin, Pán: Pretože bol taký vysoký svojím vzrastom, svojím vrcholom siahal medzi oblaky a jeho srdce spyšnelo pre vlastnú veľkosť,*“ (Ez 31,10).

Tento strom ako majestátny ochranca siahajúci až do neba, je vlastne otvorenou urážkou Boha. Je zaujímavé, že podobný symbol stromu, na ktorom hniezdia nebeskí vtáci, je použitý aj v Novej zmluve a predstavuje Božie kráľovstvo (Luk 13,19). Sen týmto obrazom vykresľuje pýchu kráľa, ktorý chce zaujať Božie miesto. Čím je pýcha väčšia, tým je hrozba strašnejšia. Pokiaľ ide o Nebúkadnecara, niet nijakých pochybností. Podľa biblickej tradície je jeho vlastná babylonská kultúra a predovšetkým jeho osobná skúsenosť z predchádzajúceho sna dosť jasný ukazovateľ na pochopenie povahy sna. Strom predstavuje jeho, a preto Nebúkadnecar hľadá vysvetlenie radšej u hviezdárov. Aj samotný Daniel sa preľakol a diplomaticky vyslovuje želanie, aby sa tento sen a jeho výklad vzťahoval na „*tvojich nepriateľov*“ (v. 16). A potom rýchlo, bez akejkoľvek dvojznačnosti, Daniel potvrdzuje kráľove obavy: „*Strom, ktorý si videl..., to si ty, kráľ.*“ (v. 17–19).

Pád stromu

Sen má dve scény. Prvá scéna je len vizuálna a statická – nádherný strom. Druhá scéna je zvuková a zároveň dynamická – kráľ vidí pohyb nebeských bytostí a počuje ich volajúce hlasy. Prvá scéna symbolizovala pokoj a majestátnosť, druhá je hlučná a znepokojujúca. Od pokojného opisu sa prechádza k násiliu a nervóznemu ruchu. Sen prehovára slovami, ktorým kráľ rozumie a symbolika sna vychádza z jeho vlastných tradícií. Pre Nebúkadnecara prítomnosť týchto nebeských bytostí znamená, že jeho osud určil boh zhora. „*Strážca*“, anjel z neba, oznamuje osud stromu v dvoch fázach. Prvú fázu tvorí niekoľko nariadení, ktoré sa týkajú pádu stromu (4,11.20). Spadnutý strom mizne z pohľadu ľudí a zbavený svojich vetiev, listov a plodov stráca svoju úlohu svetového ochrancu a živiteľa (v. 11.18). Proroctvo hovorí o tom, že Nebúkadnecar bude vyhnaný „*spomedzi ľudí*“ (v. 22). Druhá fáza obsahuje len jedno nariadenie. Týka sa stavu stromu po páde (v. 12). Spadnutý strom s osekánymi konármi je teraz dobre pripevnený k zemi, aby nemohol rásť. Použitie pút zo železa a z meďi, ktoré sú známe svojou pevnosťou (2 Par 24,12), zaručuje kvalitu celej operácie. To, čo zostane zo stromu, je pripevnené k zemi, alebo „*uväznené*“ v živočíšnej podobe.

V sne sa totiž kmeň stromu a vlastne celý strom stal zvieratom. Býva „*s poľnou zverou*“ (4,22), spí s ňou, ako to naznačuje jeho telo „*máčané rosou z neba*“ (v. 12.20), stravuje sa ako ona, je „*zemskú bylinu*“ (pozri v. 12.22), ba aj myslí ako ona, ako to naznačujú slová „*jeho srdce nech je zmenené na rozdielne od srdca človeka, a nech sa mu dá zvieracie srdce*“ (v. 13). V biblickej antropológii je srdce

historickú hodnovernosť. Kráľova choroba nie je symbolická, existovala v skutočnom čase. Text umiestňuje túto udalosť do dejín, keď ju priamo spája s dokončením výstavby Babylona. Aramejské slovo preložené všeobecným výrazom „čas“, chápeme ako „rok“, čo potvrdzujú aj niektoré časti textu:

1. Kráľova choroba sa začala v čase jeho panovania, presne „po dvanástich rokoch“, čo znamená, že „rok“ predstavuje základnú jednotku, od ktorej sa majú počítať prorocké „časy“ Nebúkadnecara.
2. Medzi výrazmi „*dvanásť rokov*“ a „*sedem časov*“ je vzájomná súvislosť: uvádzajú sa rovnakým spôsobom, použitím výrazu „ku koncu“ (verš 26; porovnaj v. 31).
3. Rovnaké slovo je použité v knihe Daniel aj v 7. kapitole (v. 25), tiež s významom „rok“, ako to priamo naznačuje aj paralelná pasáž v Zjavení Jána 12,14.

Pretože miluje

Táto kapitola poskytuje dôležité ponaučenie. Boh sa prihovára ľudskému srdcu a s láskou naň pôsobí. Boh nás tak miluje, že keď vo svojej múdrosti a prozreteľnosti pozná, že môžeme byť poučení len za nepriaznivých okolností, tak ich dopustí. A teraz môže niekto namietať: Nie je Boh krutý? Je to prejav lásky? Je príjemné stratiť kráľovstvo a potulovať sa so zverou? Boh vedel, že v Nebúkadnecarovom srdci rastie pýcha. Existoval len jeden spôsob ako mu pomôcť, ako ho zvieť z cesty, ktorá vedie k večnému zatrateniu. Buď „drastické“ riešenie, alebo nekonečné zatratenie. Preto Boh urobil niečo drastické, aby Nebúkadnecar precítil. Keby som poznal stav svojho srdca a keby som odchádzal od Boha a on by vo svojej prozreteľnosti vedel, že mi pomôže niečo nepríjemné, potom by som chcel, aby to urobil.

Je možné, že niekto z vás prešiel v živote niečím nepríjemným, nejakou úzkosťou alebo zármutkom. Zdalo sa nám to, ako by sa rúcal život. Ak však pochopíte, že váš zármutok a úzkosť boli Božou cestou ako vás priviesť späť k sebe, potom to pre vás bude povzbudením. Boh nespôsobuje iba nepríjemné situácie. On tiež prichádza, aby nás z nich priviedol k sebe. Ak teda čelíte nejakej veľmi nepríjemnej situácii, dívajte sa na ňu z tohto zorného uhla. Boh vás chce priviesť k sebe.

Návrat

„*Pozdvihol som svoje oči k nebesiam a môj rozum sa navrátil ku mne*“ (v. 31). Nebúkadnecar postihnutý lycantropiou si napriek ťažkej chorobe predsa len zachoval určitý stav vedomia a má aj jasné chvíle. Napriek ťažkému postihnutiu človek ostáva stále človekom s určitou dávkou slobody a zodpovednosti. Psychiatri to vedia a odmietajú označiť svojich pacientov za úplných „bláznov“. Radšej ich berú jednoducho ako chorých, ktorí potrebujú starostlivosť a očakávajú uzdravenie. Je to jedno z poučení nášho textu, kde vidíme, že aj zdanlivo nezmeniteľná predurčenosť je neutralizovaná slobodou človeka. Ešte aj človek, ktorý je otrokom

V babylonskom Jóbovi (r. 1600–1150 pred Kr.) sa píše: „Ako nejakému nakim alebo démonovi suku nechal mi narásť nechty“. V Ahikarovom románe (7. stor. pred Kr.) je takýto text: „Klesol som až k zemi, moje vlasy spočívajú na mojich pleciach, moja brada siahala až na hrud', moje telo bolo zapadnuté prachom a moje nechty boli také dlhé ako orlie pazúry“. Psychiatri poznajú túto duševnú chorobu a pomenovali ju paranoidná schizofrénia. Autor knihy Dejiny psychiatrie Dr. Zilboorg pripomína mnohé prípady tejto choroby medzi 3. a 17. storočím. Aj napriek zvláštnosti a zriedkavosti tejto anomálie, je to choroba všeobecne známa. V dnešnej dobe už z našich priemyselne vyspelých krajín prakticky vymizla, lebo sa s ňou už vieme účinne vysporiadať, ale výskyt tejto choroby ešte zaznamenali v Číne, Indii, Afrike a Južnej Amerike. Nedávno sa objavilo niekoľko podobných prípadov dokonca v jednej parížskej a bordeauxskej nemocnici. Príznaky sú vždy rovnaké. Chorý si predstavuje, že sa premenil na vlka (lycantropia), na dobytok (boantropia) alebo na iné zviera (pes, leopard, lev, had, krokodíl) a napodobňuje ich správanie aj v tých najintímnejších situáciách. Predstavy postihnutého sú také silné, že zasahujú aj jeho fyziológiu. Nedávno psychiatri hovorili o prípade štyridsaťdeväťročnej ženy, ktorá sa správala ako vlk, zavýjala, vrčala a skuvňala ako zviera a pri pohľade do zrkadla tvrdila, že vidí na svojom vlastnom tele namiesto tváre „hlavu vlka s tlamou, tesákmi a pazúrami“. Podľa historických záznamov a svedectiev psychiatrov táto zvláštna choroba jednoznačne existovala a môžeme ju pozorovať ešte aj dnes. Pokiaľ ide o samotného Nebúkadnecara, dalo by sa očakávať, že oficiálne kroniky diskkrétne pomlčia o tomto chúllostivom prípade. Danielovo rozprávanie však potvrdili viaceré mimobiblické zdroje. Tristo rokov po Nebúkadnecarovej smrti babylonský kňaz Berose zaznamenal, že na začiatku štyridsiateho tretieho roku kralovania „Nebúkadnecar zrazu upadol do choroby počas stavby hradby..., a potom zomrel“. Toto spojenie kráľovej choroby so stavbou pripomína náš príbeh z Písma. Zdôraznenie choroby pred smrťou dokazuje, že išlo o mimoriadnu chorobu, inak by nebola spomínaná, pretože byť chorý pred smrťou je celkom bežný jav. Grécky historik z 3. storočia pred Kr. Abydenus hovorí, že Nebúkadnecar „posadnutý nejakým bohom alebo niečím iným vystúpil na terasu svojho paláca a vyslovil prorockú reč..., po čom zrazu zmizol“. Nachádzame tu určité spoločné znaky s biblickým rozprávaním – kráľ na terase svojho paláca, proroctvo, jeho náhle a nevysvetliteľné zmiznutie. Aj nedávno objavené klinové texty potvrdili pravdivosť biblického príbehu. V roku 1975 asýriológ A. K. Grayson uverejnil jeden klinový text uložený v Britskom múzeu (BM 34113=Sp 213), ktorý tiež naráža na Nebúkadnecarovu duševnú poruchu. Hovorí, že nejaký čas „život sa mu zdal bezcenný..., vydával protichodné a zmätené rozkazy..., a nebol schopný prejavovať city voči svojmu synovi a dcére, ani rozpoznať svoju rodinu, ba ani starať sa o Babylon a svoj chrám“. S prihliadnutím na svedectvo histórie a diagnózu psychiatrov sa Danielovo rozprávanie zdá vierohodné.

Podľa biblického textu ostáva Nebúkadnecar v tomto stave „*sedem časov*“. Presné stanovenie trvania tejto udalosti prezrádza autorov zámer zdôrazniť jej

sídlom myšlienok a rozumu. Vyjadrenie, že srdce človeka nahradilo srdce zvierat'a znamená, že tento človek už nemôže ani myslieť, ani konať ako predtým. Práve nahradenie ľudského srdca srdcom zvieracím vysvetľuje Danielovi tú zvláštnu premenu. Ak sa Nebúkadnecar znázornený pňom stromu, teda zvierat'om, správa ako zver, je to jednoducho preto, lebo dostal zvieracie srdce. Tento druh transplantácie vysvetľuje Daniel z náboženského pohľadu. Nebúkadnecar prestane byť zvierat'om len čo uzná, že „*Najvyšší panuje nad kráľovstvom človeka*“ (v. 22). Inak povedané, zvierací stav kráľa zodpovedá jeho náboženskej nevedomosti. Z pohľadu Písma už hlbšie klesnúť nemožno. Kráľ je obmedzený svojím zvieracím stavom a nič ho nemôže vyslobodiť. Proroctvo sa tu chápe ako dekrét, rozhodnutie zhora (v. 21), so všetkým definitívnym a absolútnym, čo tento výraz zahŕňa.

Boh stanovil aj dĺžku trvania tejto choroby – „*sedem časov*“ (v. 20). Toto číslo je posvätné a to ešte viac zvýrazňuje božský charakter dekrétu. Za týmto tragickým a beznádejným koncom však proroctvo necháva otvorený výhľad nádeje. V sne sa neukázal pád stromu. Nebúkadnecar počuje len príkazy. Nie je ešte v štádiu vykonania rozsudku. Strom, ktorý Nebúkadnecara predstavuje, je ešte v plnom kvete. Kráľ má stále príležitosť zastaviť sled udalostí. Daniel využíva túto možnosť a vyzýva kráľa, aby sa kajaľ: „*Zameň svoje hriechy za spravodlivosť a svoje nepravosti za milosrdenstvo voči biednym. Azda sa predĺži tvoje blaho.*“ (v.24). Daniel dvakrát zdôrazňuje, že babylonský vládca môže byť zachránený iba vtedy, ak uzná nad sebou Božiu moc (v. 22). Jediná cesta teda vedie cez náboženstvo a týka sa vzťahu k Bohu. Danielova odpoveď má však aj etický charakter a dotýka sa vzťahu k blížnemu. Nabáda Nebúkadnecara k spravodlivosti a súcitu (v. 24).

Pokánie je vzťah medzi Bohom a človekom. Nebúkadnecar môže konať spravodlivo (cedaka) a milosrdne, iba ak uzná Boha, ktorý je nad ním. Iba na základe vedomia, že nado mnou existuje niekto vyšší ako moje ja, sa môžem učiť rešpektovať druhých. Je nemysliteľné žiť vo vzťahu s Bohom, ak vzťah k blížnemu nie je zdravý. Milovať Boha znamená milovať blížneho. Preto aj zabiť blížneho znamená zabiť Boží obraz (1 Moj 9,6) a naopak, pohrdanie Bohom vedie k pohrdaniu ľuďmi. Náboženstvo vyučuje etike a etika overuje náboženstvo.

Podľa Daniela má Nebúkadnecar stále možnosť kajať sa. Vyjadruje to slovami: „*Azda sa predĺži tvoje blaho.*“ (v. 24). Táto podmienenosť závisí od kráľovej zodpovednosti. Svoj osud má vo svojich rukách. Nebúkadnecar má stále možnosť slobodne sa rozhodnúť. Na druhej strane však prorok nezabúda pripomenúť, že šťastie, ktoré vyplýva z pokánia, neprichádza automaticky. Posledná veta je uvedená spojku, ktorá znamená „*možno*“, „*ak by*“, „*azda*“. Aj keď sa kráľ bude kajať, Božie požehnanie tým nie je zaručené. Boh je tiež vo svojom rozhodovaní slobodný. Nebúkadnecar sa nemá kajať preto, aby dosiahol svoje šťastie, ale skôr preto, že pochopil vážnosť svojho previnenia. Inak by jeho pokánie nebolo úprimné a slobodné. Bolo by to pokánie s iným cieľom, motivované odmenou. Aby bolo pokánie slobodné a skutočné, nesmie mať na zreteli odmenu. Ani Boh nesmie byť nútený odmeniť spravodlivého požehnaním.

Keby to tak bolo, Boh by sa stal automatom, ktorý udeľuje svoje požehnanie po stlačení správneho tlačidla. Boh je však slobodný a jeho požehnanie prichádza ako milosť, ktorá nezávisí od našich skutkov. U Boha je všetko možné. Aj keď pokánie neprinesie želaný výsledok, aj keď sa hrozba naplní a strom padne, proroctvo ponúka ešte jedno východisko.

Druhá fáza proroctva dokazuje, že život stromu nie je ohrozený. Strom nie je vytrhnutý s koreňmi. Peň, základ koreňov sa zachoval. To, že čas skúšky je obmedzený (sedem časov), prináša určitú nádej. Skúška má aj svoj koniec. Aj keď sa predpoveď o utrpení naplní, neznamená, že Nebúkadnecar stratil šancu zmeniť sa. Uprostred temnoty paradoxne svieti náznak nádeje.

Danielov charakter

Verš 16 patrí medzi najlepšie ilustrácie toho, ako vyzerá skutočný kresťanský charakter, ako vyzerá odpoveď toho, ktorý naozaj miluje Boha. Boh dal Danielovi pochopiť, že sen je namierený proti kráľovi, že Nebúkadnecar opustí svoj trón a bude sa sedem rokov potulovať ako divé zviera. Daniel mohol povedať: „Som presvedčený, kráľ, že ti to bude na dobré. Tridsaťpäť rokov si sa totiž vyhýbal Božiemu vedeniu. Bol si zatvrdený a odbojný pohan. Keď som na konci trojročného študijného obdobia preukázal nebývalú múdrosť, mal si pochopiť naivnosť pohanstva. Keď som vykladal tvoj sen, ktorý si zabudol a keď boli neskôr Sadrach, Mézach a Abednégo vyslobodení z ohnivej pece, zasa si sa nepoučil.“ Daniel mohol povedať: „Si zatvrdený pohan. Zničil si Jeruzalem a mňa držíš 35 rokov v zajatí. Čo človek rozsieva, to bude aj žať. Teraz prijmeš svoju spravodlivú odplatu!“ Daniel tak nehovoril. Keď pochopil, že sen hovorí v neprospech kráľa, dotklo sa ho to a chcel mu pomôcť.

Kráľova pýcha

Po vysvetlení sna (v. 16–24) nasleduje jeho naplnenie (v. 25–30), ktoré rozpráva ten istý rozprávač okrem časti, kde začína hovoriť Daniel (v. 16). Kráľ nemôže hovoriť, lebo toho nie je schopný. Kráľovo mlčanie tvorí súčasť naplnenia proroctva. Text je teda písaný v 3. osobe jednotného čísla, čo vyplýva z chorobného stavu odsúdeného kráľa. Nerozpráva to Nebúkadnecar, ale vonkajší svedok. Naplnenie sa odohráva v priestore a čase, ako zdôraznenie dejinného charakteru udalosti. Navyše sa všetko odohráva v rovnakom čase, presne o rok po sne a v rovnakom priestore, v kráľovskom paláci. Táto časová a priestorová spojitosť má pripomenúť predchádzajúci sen a zdôrazniť jeho osudový charakter. Tak ako predtým, aj teraz sa kráľ vystatuje svojou nevystihnuteľnou slávou. Prechádza sa a kochá v panoramatickom pohľade, ktorý sa núka jeho očiam (v. 26.27). Tentoraz však svoje pocity aj vyslovuje. Hovorí, a jeho nadnesené slová a tón hlasu prezrádzajú bezmedznú pýchu: „Či nie je toto on, ten veľký Babylon, ktorý som ja vystavil, aby bol domom kráľovstva, v sile mojej moci, a aby bol na ozdobu mojej slávy?!“ (4,27). Toto kráľovo vyhlásenie nie je len obyčajné chvastúnstvo. Nebúkadnecar sa v dejinách naozaj prejavil ako najväčší babylonský

stavitel'. V tom sa líši od svojich predchodcov, ktorí boli skôr dobyvateľmi a do Babylona sa vracali len na oslavy nového roka. Radšej bývali v mestách, ktoré si sami vybrali. Pre Nebúkadnecara bol však Babylon jediným mestom hodným nazývať sa kráľovskou rezidenciou, bolo to „mesto jeho hrdosti“. Babylon teda vďačí jemu za svoju najväčšiu slávu. Babylon bol so svojím palácom, visutými záhradami a päťdesiatimi chrámami na rozlohe 5 km² zaradený medzi sedem divov sveta a medzi najväčšie mestá onej doby. Podľa svedectiev babylonského kňaza Berosa a starodávnych klinových nápisov, väčšinu z týchto divov vytvoril práve Nebúkadnecar. Okrem mnohých chrámov a vonkajšieho opevnenia postavil kráľ aj svoj vlastný palác, ktorý je podľa neho „najviac hoden jeho majestátu“. Aj visuté záhrady sú jeho dielom a dal ich postaviť svojej manželke Amyitis, aby jej pripomínali stromy a kvety jej rodnej krajiny Médska.

K vybudovaniu takého diela priviedla Nebúkadnecara predovšetkým jeho pýcha. A ona ho vedie aj k rozjímaniu nad svojím výtvorom. Nielen Biblia, ale aj rôzne klinové nápisy, ktorých je približne päťdesiat a sú podpísané samotným Nebúkadnecarom, svedčia o tejto vlastnosti, ktorá sa spája s jeho stavebnou činnosťou v Babylone. O svojom paláci Nebúkadnecar píše: „Postavil som palác, sídlo môjho kraľovania, stredisko mocných národov, miesto radosti a potešenia ... Postavil som ho v Babylone nad bývalou hlbinou, maltou a tehlo som položil jeho základy“. O Babylone napríklad píše: „Vytvoril som Babylon, sväté mesto. Sláva veľkých bohov nad všetkým, čo bolo až doposiaľ urobené. Žiaden kráľ ... nevytvoril, žiaden kráľ medzi všetkými kráľmi nikdy nepostavil takú nádheru pre Marduka... Nech sa moje meno spomína naveky“. Proroctvo predpovedalo aj kráľovu pýchu. Sen predstavoval kráľa ako strom, ktorý sa hrdo vypína až do neba a robí si nárok na božské počty. Text tu znova pripomína príbeh o babylonskej veži. Tak ako starodávni stavitelia veže, aj Nebúkadnecar stavia pre svoju slávu a preto, aby si urobil meno. Tak ako oni, aj on vyvyšuje Babylon až do neba (1 Moj 11,4). Aj jeho pyšné slová prerušuje hlas, ktorý zostupuje z neba (1 Moj 11,7). Rovnako ako oni, aj on je zahnaný inde a jeho slová sa strácajú v zmätenom hurhaji (1 Moj 11,8).

Kráľovo šialenstvo

Príznaky. Choroba, ktorá postihuje pyšného kráľa v čase jeho najväčšej slávy, má zvláštne príznaky. Kráľ sa správa ako zviera. Je, spí a myslí ako dobytok. Príčinou tejto degenerácie je paradoxne Nebúkadnecarova pýcha. Pretože sa chcel povýšiť nad ľudí, klesol pod ich úroveň. Tento príbeh obsahuje závažné poučenie. Mali by si ho vziať k srdcu všetci, ktorí rozmýšľajú o svojej veľkosti a nadradenosti. Za vrcholom ich čaká prudký pád až pod východiskový bod.

Motív Nebúkadnecarovho príbehu sa v dejinách často opakuje. Nachádzame ho napríklad v LaFontainovej bájke o žabe, ktorá chcela byť taká veľká ako vôl, až nakoniec praskla. S takými situáciami sa v každodennom živote často stretávame. Okrem nich však dejiny zaznamenali aj ďalšie prípady podobné Nebúkadnecarovej skúsenosti. Príklady sa nachádzajú v starovekej literatúre.